

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 784 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Kasbiy mahorat va tajribalarni rivojlantirishning mazmuni, shakl va usullari	22
Yo'ldasheva Feruzaxon Shavkatbekovna	
O'zbek tili darslarida 5E modelini qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish: Chimboy tumani 36-sonli ixtisoslashtirilgan maktab misolida	26
Kojamuratova Ulbosin Punkitbaevna	
Shaxs ijtimoiy faolligi: tushuncha va tahlil.....	29
Baxriyeva Nargiza Axmadovna	
Fiziognomika va psixologik yondashuvlar asosida portret qalamtasviri ta'limini takomillashtirish.....	33
Babadjanov Axmadjan Xudayberdiyevich	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish	37
Nusharov Bobir Bolbekovich	
Личностные характеристики как ассимиляция системы отношений младших школьников и предмет воспитательного воздействия учителя	41
Олимова Азиза Кахрамоновна	
"Vitagen ta'lim texnologiyalari" asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarda perseptiv qobiliyatni rivojlantirishga o'rgatishning didaktik imkoniyatlari	47
Tursunboyeva Kamola Iloxmjon qizi	
Ekologik ta'lim va tarbiya asosida talabalarda ekoturistik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	50
Kamolov Baxtiyor Xasanboyevich	
Individual ta'lim trayektoriyasi: maktabgacha yoshdagi bolalarda ekspressiv nutq buzilishlarining o'ziga xos xususiyatlari	54
Fayziyeva Nozima Oybek qizi	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalardan foydalanish samaradorligi	59
Ibragimova Nozima Ulug'bekovna, Pardayeva Hosila Qudratulla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tarbiyachining kreativ roli	64
Botirova Lobar Kamolovna	
O'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	69
Kaipova Tazagul, Kaipova Elmira	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy kasb-hunarlariga qiziqtirishda integrativ usullardan foydalanish	73
Ergasheva Nigora Erkinovna	
Proposals for the Development of Education in Teaching Musical-Historical and Theoretical Subjects	76
Sobirova Gulkhayo Aktamjonovna	
Raqamli ta'lim sharoitida talabalarda mediakompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	81
Rustemov Abseit Trijan o'g'li	
Hamkorlik ko'nikmalarini takomillashtirishga oid tajriba-sinov ishlarini tashkil etish mazmuni	85
Baxramova O'ramol Uralovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda nazariy asoslanish mohiyati.....	88
Boxodirova Muxlisa Xoljigitovna	
Zoologiya fanini o'qitish jarayonida talabalarining ilmiy-tadqiqot faolligini rivojlantirish mexanizmlari	92
Dushekeeva Nasiba Rustembaevna, Arepbaev Islambek Muratbaevich	
Ingliz tilini o'rganishda zamonaviy texnologiyalarning roli	96
Ergasheva Mehriyona	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining tasviriy ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	100
Jummayeva Sayyora Shokir qizi	

The Role of Digital Technologies and Virtual Reality in Modern English Teaching Methodologies	104
<i>Seilkhanova Rita Nurniyazovna, Kalbaeva Mexriban Elbrus qizi</i>	
Sog'lom separatsiya orqali yoshlar sog'lig'ini mustahkamlash: tibbiy-psixologik yondashuvning empirik tahlili	109
<i>Mavlyanova Surayo Sultanaliyevna</i>	
Badiiy-tarixiy meros asosida pedagog shaxsini tarbiyalash: nazariya va amaliyot uyg'unligi	112
<i>Qodirova Mavluda Maxodir qizi</i>	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	116
<i>Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida giperaktiv bolalar bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	123
<i>Raimqulova Sojida Abdusaid qizi</i>	
Qandli diabet bilan og'rikan bemorlarga pedagogik yordam ko'rsatish tizimi.....	126
<i>Shermatova Yakut Sabirovna</i>	
O'smirlar o'rtasida kiberbulling	129
<i>Tashbekova Aziza Mirsuxbatovna</i>	
Uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun tyutorlik yordamini tashkil etish	132
<i>Tolipova Pokiza Xasan qizi, Isamuxamedova Dildora Raxmatilayevna</i>	
Zamonaviy maktablarda xavfsizlik madaniyatining roli.....	135
<i>Turdiyeva Zilola Jalilovna</i>	
Global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarning o'rni	138
<i>Xalikova Umida Mirovna</i>	
Tarbiyachining bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish jarayonidagi o'rni	143
<i>Xasanova Shaxnoza To'xtasinovna, Rahimova Umida Abdurasul qizi</i>	
Biologiya darslarida TIMSS topshiriqlarini integratsiyalash.....	148
<i>Zayniyev Suxrobjon Islombek o'g'li, Komiljonova Muslima Shuxrat qizi</i>	
О трансверсальных компетенции воспитателя дошкольного образования.....	153
<i>Садыкова Шоиста Акбаровна, Назарматова Дилшода Умаралиевна</i>	
Talaba-yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlari	156
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna</i>	
Yosh oilalarda ajralishlarni bartaraf etishning pedagogik mexanizmlarini aksiologik yondashuv asosida takomillashtirish	160
<i>Normurodova Gulnora Ikromovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining innovatsion faoliyatini rivojlantirish mexanizmlari	164
<i>Mamadaliyeva Dildora Alisher qizi</i>	
Psixologik zo'ravonlikning o'smirlarda destruktiv xulq shakllanishiga ta'siri	168
<i>Jurakulova Dildora Ziyadullayevna</i>	
Maktab maslahatchilarining boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	172
<i>Kazakova Saxiba Abdurayimovna</i>	
Kichik maktab yoshi o'quvchilarida ongli intizomni tarbiyalashning samarali usullari.....	178
<i>Ziyayev Adxamjon</i>	
Lingvokulturologiyada konsept tushunchasining nazariy talqini	182
<i>Jo'rayeva Nozima Nozim qizi</i>	
Sport takomillashuvi bosqichida voleybolchilarning sakrash qobiliyatini rivojlantirish texnologiyasi	185
<i>Shaimardanov Sherbek Abdurashid o'g'li</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarda nutq rivojlanishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	189
<i>Teshaboyeva Feruza Raximovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasiga oilaning katta avlodi va ularning ta'siri.....	192
<i>Ashirova Sojida Baxromovna</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligini differensial yondashuv asosida o'qitishning tarixiy pedagogik ildizlari	196
<i>Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	200
<i>Jabborova Salomat Abdijalilovna</i>	
Integrativ o'qitish asosida bo'lajak logopedlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni.....	204
<i>Maxmudova Madinaxon Sobirxonovna</i>	
6-7 yoshli bolalarda mehnatsevarlik xislatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish	208
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Omonxonova Muzayamxon Sarvar qizi</i>	
Bo'lajak surdopedagoglarni koxlear implantli bolalar bilan ishlashga tayyorlashda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasi	213
<i>Raximova Xurshidaxon Sadikovna</i>	
Yevropa muhandislik ta'limi tajribasi asosida texnika yo'nalishlari talabalarida texnik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	217
<i>Xalikova Nargiza Abduvaliyevna</i>	
Tilning obrazli kuchi: perifrazalar turlari va xususiyatlari	221
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashning pedagogik va psixologik xususiyatlari.....	224
<i>Zayirkulova Nozima Ilyas qizi</i>	
Mentorlik faoliyatida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish	229
<i>Zikriyayev Zokir Mamirovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish.....	232
<i>Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna, Sunnatullayeva Amina</i>	
Professional kompetentlik va uning shaxs psixologik xususiyatlari bilan o'zaro bog'liqligi	235
<i>Artikova Nodira Shavkat qizi</i>	
Talaba qizlarni jismoniy faolligini rivojlantirish tasnifi va ularni orgatish metodikasi.....	240
<i>Otasheva Oysanamxon Hamidulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda shaxslararo munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlik	245
<i>Bekchanova Kuvanch Roximovna</i>	
Voleybolchilarni tayyorlashda differensial vositalaridan foydalanishning zarurligini, ularning o'yin ampluasini hisobga olgan holda aniqlash usullari	249
<i>Kambarov Kozimjon Ibragimovich</i>	
2-toifa diabet bilan bog'liq stressga qarshi kurashish strategiyalari va psixologik holatlar	254
<i>Sadikova Umida Botirovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda vizual va multimediyaviy texnologiyalarning pedagogik-psixologik ahamiyati	258
<i>Raximova Faridabonu Alisher qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida VARK modeli asosida multimodal o'qitishni tashkil etish (OAK talablariga mos maqola).....	261
<i>Raximova Mushtariy Alisher qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida veb-texnologiyalar asosidagi platformalarning dasturiy ta'minotini ishlab chiqish va optimallashtirish	264
<i>Zoxidov Jahongir Botirxonovich</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan koxlear implantli bolalar og'zaki nutqini umumta'lim jarayonida ona tili darslarida rivojlantirish metodikasi.....	272
<i>Isoqjonova Dilfuzaxon Muxtorjon qizi</i>	
Bo'lajak surdopedagoglarni mustaqil ta'lim jarayonida kasbiy malakani shakllantirishning samarali metodlari	276
<i>Teshabayeva Oygul Fazliddinovna</i>	
Yetuklik yoshidagi ayollarda hayotdan qoniqish darajasiga o'ziga ishonch va o'z-o'zini qadrlashning ta'siri	280
<i>M. R. Sultonova</i>	
Shifoxonalarda tashkil etilgan maktablarda bemor o'quvchilar bilan faoliyat olib boruvchi pedagoglarga qo'yiladigan talablar	284
<i>Umarova Saboxon Minavvarovna, Abdusattorova Gulxumor</i>	

Chet til ta'limida mustaqil ishni tashkil etish masalalariga doir	287
Erkayev Elmira Temirovich	
10–11 yoshli futbolchilarda tezkorlik sifatini rivojlantirish metodikasi.....	294
Ishmuratov Hasanboy Karimjonovich	
Jismoniy tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining samaradorligini oshirish usullari	298
Yaqubov Arslon Maxmudovich	
Mahmudxo'ja Behbudiy faoliyati va uning o'rganilishi	301
Dinora Eshboyeva Alisher qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy kompetensiyalarni kasbiy faoliyatida qo'llay olish. Axloqning kelib chiqishi va asoslanish masalasini nazariy tahlil qilish	306
Shaxayev Baurjan Seytgaliyevich	
Maktabgacha ta'limda STEAM ta'lim texnologiyalarini qo'llashda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	310
Ahmedova Zuhraxon Mamurovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirishning dolzarbligi va zaruriyati	314
Mirzabayeva Zebo Umarovna	
Elektrolitlarda elektr toki mavzusini o'qitishda noto'g'ri tasavvurlar va ularni bartaraf etish metodikasi	317
Xoliqov Qurbonboy To'ychiyevich	
Mediata'lim asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining milliy tarbiya faoliyatini takomillashtirish .	323
Ibodullaeva Dildora Shukrulla qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limga jalb etilgan imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda montessori metodikasining uyg'unligi	327
Ismatova Shodiya Ne'matilla qizi, Xaydarova Shaxlo Narzullayevna	
XIV asr oxiri va XV asr boshlari turkiy tillar taraqqiyotini o'rganishda "Kitob ul-Bulg'at" asarining lingvistik tadqiqi	332
Tursunaliyeva Muslimabonu Abduvosit qizi	
Informatika ta'limida interfaol o'quv majmualari asosida o'yinli texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini rivojlantirish.....	336
Nabiyev Feruz Abdumannonovich	
STEAM loyihalari asosida maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish.....	341
Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich	
Psixolog talabalarda tolerantlik va madaniyatlararo kompetensiyalarni shakllantirish	345
Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna	
Raqamli ta'lim muhitining pedagogik salohiyati asosida o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish (texnologiya fanini o'qitish misolida).....	348
Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna	
O'zbek tili – faxrim, g'ururim	351
H. Shukurova, M.Jumanazarova	
Zamonaviy dars – pedagogik ijodkorlikning asosiy maydoni.....	355
M. Kuzibayeva	
Talabalarni ta'lim jarayonida sun'iy intellekt elementlaridan foydalanishga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	358
Mastonov Jahongir Mamatqul o'g'li	
Raqamli maktabda yashil o'quv dasturi: kengaytirilgan va virtual reallik texnologiyalari bilan integratsiyaning pedagogik modeli.....	362
Maxmudov AbdIQodir Yusupovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kasbiy faoliyat jarayonida pedagogik empatiyani shakllantirish pedagogik muammo sifatida.....	367
Orinbaeva Jarqinay Djuginis qizi	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	371
Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bo'lajak o'qituvchilarning raqamli kompetentligini rivojlantirishda nazariya va amaliyot integratsiyasi muammolari	377
Sh. A. Xujakulov, T. B. Kadirov	
Uzoq muddat davolanayotgan bolalarning matematik savodxonligini oshirishda fanlararo bog'lanishning roli.....	383
Tursunova Dildora Ziyadullayevna, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li	
Sayyid Burhoniddin Muhaqqiq Termiziyning "Maorif" asarida bilish etikasi va ma'naviy-axloqiy tarbiya	387
Tursunova Nilufar Samiyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	393
Tursunova Saida Isakovna	
Yosh avlodni tarbiyalashda hamkorlik tarbiya texnologiyasining o'rni	396
Pirliyeva Gulmira Botir qizi	
Integrativ raqamli-didaktik yondashuv asosida interfaol o'quv majmuallardan foydalanish muammolari va rivojlanish istiqbollari.....	400
Nabiyev Feruz Abdumannonovich, Mamanazarov Baxrom Jumonovich	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni tasviriy faoliyatda bilish jarayonlarini rivojlantirish	405
Sadirova Kamola Giyozovna	
Kurash sport turining yoshlar jismoniy va ma'naviy rivojlanishidagi ahamiyati.....	409
O'razboyeva Adiba Abdug'ani qizi	
Bo'lajak oilaviy shifokorlarning kasbiy motivatsion rivojlanishini ta'minlashning pedagogik yondashuvlari.	413
Xalmuxamedov Bobir Taxirovich	
О развитии учебно-познавательной деятельности студентов	418
М. Халикова	
Психологические механизмы искажения истины в процессе социализации: нормативно-когнитивная модель и смешанное эмпирическое исследование	421
С. Ю. Нишанов	
Методы повышения речевой активности студентов в процессе обучения иностранному языку.....	425
Утешова Зернегул Хурметуллаевна	
Prenatal va erta chaqaloqlik rivojlanishi va rivojlanishning biologik asoslari	429
N. Mirbabayeva	
O'smir shaxsining rivojlanishi	433
Matyakubova Shohista Odamboy qizi	
O'zbekistonning ma'naviy va madaniy hayotida jadidlarning tutgan o'rni	435
N. M. Qodirova	
Development of Physical Qualities Through the Use of Special Physical Exercises With Student Participation.....	439
Rikhsiev Dilshod Shavkatovich	
Tabiiy fan darslarida STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanishning ahamiyati	442
Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi	
Special Physical Exercises in Coxarthrosis During the Preoperative and Postoperative Periods of Rehabilitation.....	446
Valiev Farrukh Nigmatjonovich	
Роль цифровых технологий и дидактических принципов в учебных практик.....	449
Байметов М. М.	
Uzoq muddat davolanishga muhtoj bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvchanlik ko'nikmalarini shakllantirish – didaktik zaruriyat sifatida	453
Xoliqulova Dilnoza Sheraliyevna	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida amaliy metodlar asosida kollaborativ va kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish	457
Farsaxonova Mastura Jalol qizi	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirishning yangi tamoyillari	464
O'tayev Akram Yo'ldoshevich	

Chet tilda tinglab tushunishdagi muammolar va ularni bartaraf etish usullari	467
Jumayeva Gulxan Amrullayevna	
Bo'lajak o'qituvchilarning verbal-kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishning ijtimoiy ahamiyati	471
Nematova Gulsanam Abdullayevna	
Oliy ta'lim muassasalarida "Tibbiy biologiya. Umumiy genetika" fanini o'qitishning psixologik jihatlarining amaliy ahamiyati.....	476
Sharipova Farida Salimjanovna	
Fransuz tili ta'limida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik tizimi	483
Muzaffarova Nodira Mardonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida takomillashtirilgan sifat menejmentini amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tajriba-sinov ishlari.....	488
Mirzayeva Shaxida Abdinabiyevna, Mamanazarova Nargiza Komildjanovna	
Maktab ta'lim jarayonida interaktiv simulyatoralarni VISC-5E pedagogik modeli asosida integratsiya samaradorligini tahlil qilish (Ixtisoslashtirilgan maktablar misolida).....	492
Qo'chqorov Shaxzod Begali o'g'li, Turabjanov Sadritdin Maxamatdinovich	
Rinolaliyada tovushlar talaffuzining rivojlanish xususiyatlari	500
Baltabayeva Durdona Erkin qizi	
Intellectual mulk egalari muvaffaqiyatga erishishning psixologik omillari	504
Shamshetov Jiyenbay Karamaddinovich	
O'zbek xalq ertaklarida bola shaxsi ijtimoiy shakllanishiga doir pedagogik qarashlarning ifodalanishi.....	507
Askarova Zuhra Shavkat qizi	
Turkiy yozma yodgorliklarda soletsizm fenomeni: genezisi va funksional xususiyatlari	511
D. A. Raxmatova	
Bo'lajak pedagoglarni bolalar ijtimoiylashuvini boshqarishga tayyorlash metodikasi	517
Toxtasunova Gulbaxor Abdurazzakovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Raqamli direktor" axborot-boshqaruv tizimini joriy etish va undan foydalanish mexanizmlari	521
Berdalievna Gulasal Abdukunduzovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirishda o'yinning ahamiyati.....	526
Xomidova Dilorom Abduraxmonovna, Xoshimova Zuxra Sulton qizi	
Current Problems of Teaching Instrumental Performance in the Field of Music Pedagogy	531
Mirsadullaev Mirlaziz Mirmuslimovich	
Methods of Forming the Readiness of Students With Disabilities for Lessons Using an Individual Approach.....	535
Kuzieva Gulnoza Makhamadaliyevna	
Pedagogical Factors in Enhancing Performance Skills in a Choral Ensemble	540
Akhmedov Bakhodirkhon Sayfiddinovich	
Yassaviy hikmatlarini adabiy sharhlash usuli orqali o'qitish.....	545
Kenjayeva Rayhona Muzaffar qizi	
Yosh suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish usullari: kinematik zanjir va integrativ yondashuv	550
Yuldashova Madina Murodjon qizi	
10–13 yosh suzuvchilarning tezkorlik jismoniy sifatlarini rivojlantirish usullari: sezgir davr va sportga xos yondashuv	556
Ortiqova Ma'muraxon G'ulom qizi	
Yosh taekvondochilarda qat'iy tartiblashtirilgan mashqlar (pumse)da tezkorlik jismoniy sifatlarini rivojlantirish usullari	563
Vahobov Asadbek Akramjon o'g'li	
O'zbek jang san'ati bilan shug'ullanuvchi sportchilarning tezkorlik jismoniy sifatlarini rivojlantirishda integrativ-milliy yondashuv usuli.....	570
Jo'raboyeva Odinoxon Umid qizi	
Maktab o'quvchilarini stol tennisi sport turiga qiziqtirish va ularning umumiy jismoniy tayyorgarligini oshirish metodikasi	576
Azimova Dilnoza Raximjon qizi	

Tibbiy madaniyatning psixologik xususiyatlari	579
<i>Asraxonova E'tibor Abdurahob qizi</i>	
Shaxsda agressiv xulq-atvorni shakllanishi borasida xorij psixologlarining yondashuvlari	582
<i>Xojakbarova Dildora Abdug'afforovna</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlardan foydalanish texnologiyalari.....	586
<i>Sodiqova Shoista Akbarovna, Lutfullayeva Iroda Abdurahob qizi</i>	
Til ta'limining hozirgi holati.....	590
<i>Kushkarbekova Marjan Usenovna</i>	
Talabalarning ijodiy rivojlanishida kreativlikning asosiy yo'nalishlari	593
<i>Alimova Gulchehra Qobilovna</i>	
Xorijiy tillarni o'rganishda yozma nutqning ahamiyati	596
<i>Safarova M. A.</i>	
Qoraqalpoq sinflarda o'zbek tili fanini o'qitishning lingvodidaktik asoslari.....	600
<i>Venera Allashova Tanirberdievna</i>	
Интеграция искусственного интеллекта в образование: польза или вред.....	602
<i>Karimbayev Atabek Merdanovich</i>	
Tibbiy kimyo darslarida talabalarning klinik tafakkurini rivojlantirish usullari	606
<i>Xolmurodova D. K., Safarova N. S.</i>	
Intellektual avlod – sog'lom jamiyat poydevori: tibbiyot talabalarining o'quv jarayonida kommunikativ kompetentligiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	610
<i>Tursunbekova Nozima</i>	
Sportning voleybol turi bo'yicha talabalar o'rtasida musobaqalar tashkil etish va o'tkazishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	613
<i>Roziqov Normurod Elmonovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	618
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalar integratsiyasi va korreksiyasi.....	622
<i>Olimova Nodirabegim Ibroximjon qizi, Sulaymonova Shahnoza Alisher qizi</i>	
Sportning gandbol turi bo'yicha talabalar o'rtasida musobaqalar tashkil etish va o'tkazish texnologiyalarini takomillashtirish	626
<i>Berdiyev Jamshid Baxriddinovich</i>	
18–21 yoshdagi talaba futbolchilarning musobaqa faoliyati jarayonida hujum harakatlarining miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari	631
<i>Djemilov Temur Rasimovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yin vositalari orqali sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlar samaradorligining ahamiyati.....	636
<i>Eshpo'latova Dilnoza Mamaniyoz qizi</i>	
Ota-ona bilan munosabatlarning maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga ta'siri.....	641
<i>Izaitullayeva Lazokat Eshimboyevna</i>	
Yosh futbolchilarning jismoniy tayyorligini oshirishda kompleks mashg'ulot tizimining samaradorligi.....	646
<i>Zaripova Farida Abdullayevna, Kamoliddinov Sharif Kamoliddin o'g'li</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida sport gimnastikasi mashg'ulotlarini rejalashtirishning ilmiy-uslubiy asoslari.....	650
<i>Mirzayev Dilshod Xamidovich</i>	
Mahalla – “jonli muzey”: 6–7 yoshli bolalarda milliy g'ururni lokal identifikatsiya orqali kuzatish modeli.....	654
<i>Omondavlatova Diyora Otabekovna</i>	
Yengil dizatriyalı bolalarda nutqning bo'g'in tuzilishi va uning shakllanish xususiyatlari.....	658
<i>Pardayeva Muxlisa Furqat qizi</i>	
Ochilmagan bo'z qalblar hazor.....	662
<i>Eshpulatova Saodat Maxmatovna</i>	

Speaking Fluency Development Based on CEFR Linguistic.....	665
<i>Abdullayeva Charos Farkhodovna</i>	
Integrating Visual-Based Activities in English Lessons for Primary School Pupils.....	670
<i>Ataullayev Fazliddin</i>	
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligiga ta'siri	674
<i>Bovanova Umida Abduvahobovna, Ashurova Dildora Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli	679
<i>Bovanova Umida Abduvahobovna, Radjabova Gulchexra Xalbayevna</i>	
Lotin tilini o'qitishda metodlarning qo'llanilishi va uning ahamiyati	683
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Nutqiy kompetensiyaning integratsion o'qitishda yangi metodlari va usullari.....	686
<i>Fayzullayev Sarvar Ibrohim o'g'li</i>	
Talabalarda affliativ motivatsiyani rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari va komponentlari	689
<i>Omonova Nilufar Omon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ta'lim samaradorligini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning o'rni	694
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Qodirova Sarvinoz Bahodir qizi</i>	
Tikuv texnologiyalari asosida o'quvchilarning amaliy topshiriqlar bajarish ko'nikmalarini rivojlantirish	698
<i>Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna</i>	
Bo'lajak muhandislarning xorijiy til bilish ko'nikmalarini rivojlantirishda individual va differensial yondashuvlar uyg'unligi.....	702
<i>Qurbonova Nafisa Saidjonovna</i>	
Tarbiya panin oqituv arqali oqivshiflardin kreativ qabiletin rawajlandiruv.....	706
<i>Reymova Gulaim</i>	
Mirishkor toponimlarining leksik-semantik xususiyatlari	710
<i>Ro'ziyeva Hilola Fayzulla qizi</i>	
Taekvondochilarning jismoniy tayyorgarligini oshirish metodikasi.....	714
<i>Saydaxmadov A'zamxon Valixonovich, Qosimova Nargizaxon Rustamxon qizi</i>	
The Role of Music in Human Spiritual Development and Educational Significance.....	717
<i>Shokirkhonov Bakhtiyorxon Botirkhonovich</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiatga ongli munosabatni shakllantirishning nazariy metodologik asoslari.....	722
<i>Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna</i>	
Gematologik-onkologik kasalliklarga chalingan o'quvchilar uchun hospital maktablarida ta'lim jarayonini tashkil etish	726
<i>Isamuxamedova Dildora Raxmatillayevna, Qayumova Sabrina To'liqin qizi</i>	
Neologizmlar – badiiy matnda uslubiy vosita sifatida	730
<i>Ibragimova Shoira Normuminovna</i>	
Optimisation of Technical and Physical Potential in the Implementation of the Rotational Method of Pushing the Core.....	733
<i>Tajimbetov Anvar Tengelbayevich</i>	
Magistrlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish – kasbiy faoliyatda o'z-o'zini shakllantirish omili sifatida.....	736
<i>Turmatov Jaloliddin Raxmatullayevich</i>	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirish modeli.....	743
<i>Usmonova Kamola Erkinovna</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining ijtimoiy lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	749
<i>X. A. Suyunova</i>	
Tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirishda autentik materiallarning o'rni.....	752
<i>Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna</i>	
Motivatsiya – inson faoliyatini harakatga keltiruvchi psixologik omil sifatida	756
<i>Yo'ldoshev Javlon Ablanazar o'g'li</i>	

Цифровые технологии и искусственный интеллект в обучении иностранным языкам: теоретико-методологический анализ	760
Абидова М. И., Абидова Д. М.	
Сюжетно-ролевая игра как способ психоэмоционального развития детей дошкольного возраста, находящихся на длительном лечении.....	764
Амитова Майисия Рахмателлаевна	
Эффективные приемы презентации лексики на уроках иностранного языка	767
Гилязиева Насиба Михайловна	
Речевые действия в методике формирования коммуникативной компетенции при обучении РКИ...	770
Ислямова Сония Юнусовна	
Трансформация ценностей, связанных с физической активностью, у представителей разных поколений: результаты современных исследований	779
У. Ш. Салимов	

SHAXSDA AGRESSIV XULQ- ATVORNI SHAKLLANISHI BORASIDA XORIJ PSIXOLOGLARINING YONDASHUVLARI

Xo'jabbarova Dildora Abdug'afforovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti,
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada xorijiy olimlarning shaxs agressivligi masalasiga oid ilmiy qarashlari tahlil qilinadi. Dastlab agres-siya va agressiv xulq-atvor tushunchalari, ularning tarkibiy qismlari hamda tuzilmalari bo'yicha nazariy yondashuvlar yoritiladi. Shuningdek, maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda agressiv xulq-atvorning namoyon bo'lish xususiyatlari psixologik-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari bolalar xulq-atvorini tushunish va uni ijobiy yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: shaxs, maktabgacha tarbiya yoshi, agressiv xulq-atvor, agressiya, o'zini namoyon qilish, ijtimoiy moslashuv, dushmanlik, hujumkor harakatlar, xulq-atvor reaksiyalari, jismoniy harakatlar, erkinlik, genetik moslashuvchanlik.

Abstract: The article analyzes the scientific views of foreign scholars on the problem of personality aggressiveness. It discusses the concepts of aggression and aggressive behavior, their structural components, and major theoretical approaches to their interpretation. Special attention is paid to the characteristics of aggressive behavior in preschool children from a psychological and pedagogical perspective. The findings of the study are important for understanding children's behavior and guiding it in a positive and constructive direction.

Key words: personality, preschool age, aggressive behavior, aggression, self-expression, social adaptation, hostility, aggressive actions, behavioral reactions, physical actions, freedom, genetic adaptability.

Аннотация: В статье анализируются научные взгляды зарубежных исследователей на проблему агрессивности личности. Рассматриваются понятия агрессии и агрессивного поведения, их структурные компоненты и основные теоретические подходы к их интерпретации. Особое внимание уделяется особенностям проявления агрессивного поведения у детей дошкольного возраста с психолого-педагогической точки зрения. Полученные выводы имеют практическое значение для понимания и позитивной коррекции поведения детей.

Ключевые слова: личность, дошкольный возраст, агрессивное поведение, агрессия, самовыражение, социальная адаптация, враждебность, агрессивные действия, поведенческие реакции, физические действия, свобода, генетическая адаптивность.

KIRISH

Ma'lumki, bolalarning agressiv xulq-atvori zamonaviy maktabgacha ta'lim psixologiyasining dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu fan sohasi doirasida maktabgacha yoshdagi bolalarning agressiv xulq-atvorini to'g'ri yo'naltirish, uni tuzatish hamda shaxs rivojlanishining muhim omillaridan biri sifatida samarali boshqarish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan psixologik ta'sir choralarini ishlab chiqish muhim vazifa sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, psixokorreksiya jarayoni, avvalo, nizoli vaziyatlarning keskinlashuvi yoki uzoq davom etuvchi mojarolarga aylanishining oldini olishga yo'naltiriladi. Bunday yondashuv agressiv xulq-atvorning yuzaga kelish sabablarini chuqurroq anglash va ularni konstruktiv yo'llar bilan bartaraf etish imkonini beradi. Nizoli vaziyatlarni ijobiy hal etish esa ijobiy xulq-atvor namunalari shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur jarayonda empatiya, samarali muloqot, kelishuvga erishish hamda manfaatlar to'qnashuvini konstruktiv hal etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Keyingi bosqichda nizolarni ijobiy hal qilish va agressiv xulq-atvorni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshiriladi. Natijada bolalarda zamonaviy jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalasha oladigan, uning to'laqonli a'zosi sifatida faol ishtirok etadigan, agressiv xulq-atvorni samarali nazorat qila oladigan hamda nizolarni shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish omili sifatida konstruktiv tarzda qo'llay oladigan barkamol shaxs sifatлари rivojlanadi.

Hozirgi davrda sotsium e'tibori tobora ko'proq shaxsning kommunikativ jihatlariga qaratilmoqda. Muloqot va muloqot qilish qobiliyati shaxsning o'zini anglash va o'zini ro'yobga chiqarishining muhim sharti sifatida qaraladi. Shu bois, muloqot jarayonida agressiv xulq-atvorni boshqara olish insonning jamiyatda samarali hayot kechirishi va faoliyat yuritishining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Shu sababli, agressiv xulq-atvor va nizolarni boshqarish hamda ularni hal etish ko'nikmalarini shakllantirish, shuningdek, nizoli vaziyatlarda agressiv xulq-atvor namoyon bo'lishini o'z vaqtida aniqlash va uni ijobiy yo'nalishga burish kelajak avlodning jamiyatda to'laqonli a'zo sifatida shakllanishining muhim kafolatlaridan biridir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'z faoliyatida aynan shunday rivojlanishni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lib, ta'lim va tarbiya vazifalari qatorida bolalarni muloqot va atrof-muhitni anglashning sifat jihatidan yangi bosqichiga tayyorlash, ya'ni maktab ta'limiga moslashuvini ta'minlash muhim o'rin tutadi. Tengdoshlari bilan ziddiyatsiz munosabatlarni yo'lga qo'ya olish va nizolarni ijobiy hal qilish qobiliyatiga asoslangan sog'lom o'zaro munosabatlar bolaning yangi ijtimoiy muhitga moslashuv jarayonini yengillashtiradi. Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiv xulq-atvorni ijobiy yo'naltirish va uni samarali boshqarish maqsadida kompleks psixologik-pedagogik hamrohlik tizimini yanada takomillashtirish zarurati mavjudligini ta'kidlash mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tadqiqotlarda A.V. Dmitriyev ta'kidlaganidek, agressivlik tushunchasiga turli mualliflar tomonidan turlicha ta'riflar berilgan. Agressivlik ayrim tadqiqotchilar tomonidan o'zini namoyon qilishga qaratilgan faoliyat sifatida, boshqalar tomonidan esa buzg'unchilik, dushmanlik va hujumkor harakatlar, ya'ni boshqa subyekt yoki obyektga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan xatti-harakatlar majmui sifatida talqin etiladi. Shuningdek, u xulq-atvor reaksiyalari xususiyatlarining namoyon bo'lishi, boshqa insonga yoki jamiyatga zarar yetkazishga qaratilgan harakatni amalga oshirishga urinishda kuchning namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadigan holat sifatida ham izohlanadi. Ayrim yondashuvlarda agressivlik boshqa organizmda og'riq stimulyatsiyasini keltirib chiqaruvchi o'ziga xos reaksiya sifatida qaraladi, ba'zi tadqiqotchilar esa uni jismoniy harakatlar yoki og'zaki tahdidlar orqali bir shaxsning boshqasiga nisbatan erkinlik yoki moslashuv imkoniyatlarini cheklashga olib keladigan xatti-harakatlar majmui sifatida tavsiflaydilar. Yana bir qator izohlar agressivlikni atrof-dagilarga jismoniy va ruhiy noqulaylik yetkazuvchi xatti-harakatlar bilan bog'laydi.

Xorijiy psixologiyada agressivlik muayyan omillar ta'sirida yuzaga keladigan, jamiyat qadriyatlari va me'yorlariga zid bo'lgan, birgalikda yashash qoidalarini buzadigan hamda jonli yoki jonsiz obyektlarga jismoniy, shuningdek, hissiy-psixologik zarar yetkazishi mumkin bo'lgan xatti-harakatlar majmui sifatida izohlanadi. Bu yondashuv doirasida agressivlik salbiy his-tuyg'ular, qo'rquv holatlari, emotsional zo'riqish va tushkunlik kabi holatlarning paydo bo'lishiga sabab bo'luvchi omil sifatida ham talqin qilinadi.

O'z navbatida, Ya.L. Kolominskiy agressiya va agressivlik tushunchalarini bir-biridan farqlash zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, agressiya bu boshqa inson, insonlar guruhi yoki hayvonga zarar yetkazishga qaratilgan qasddan amalga oshirilgan harakat bo'lsa, agressivlik esa shaxsning ana shunday harakatlarni sodir etishga tayyorligini ifodalovchi xususiyatdir. Demak, agressiya aniq harakat sifatida namoyon bo'lsa, agressivlik ushbu harakatlarga psixologik tayyorlik holatini bildiradi.

T.V. Dilil-Il'larionova va I.V. Chikova agressivlik bir qator determinantlar ta'sirida shakllanishini ko'rsatib o'tadilar. Ularning yondashuviga ko'ra, agressivlikning ijtimoiy determinantlariga og'zaki yoki jismoniy hujum, qo'zg'atish va tushkunlik holatlari kiradi, individual determinantlar esa shaxsiy ustanovkalar va shaxsning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq bo'ladi. Bundan tashqari, tashqi omillar, jumladan, harorat, shovqin, chang, havoning ifloslanishi va muhitning zichligi kabi omillar ham agressiv xulq-atvorning kuchayishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Agressivlik fenomeni psixologiya fanida ko'p marotaba tadqiq etilgan bo'lib, A.Ya. Antsupov agressiyaning kelib chiqishi va uni tushuntirishga doir beshta asosiy nazariya mavjudligini ta'kidlaydi.

Ulardan birinchisi agressiyaning instinktning namoyoni sifatida talqin qiluvchi yondashuv bo'lib, bu nazariya K. Lorens, Z. Freyd va boshqa tadqiqotchilar ishlari bilan bog'liq. Ushbu yondashuvga ko'ra, agressivlik inson tabiatiga xos bo'lgan xatti-harakat sifatida qaraladi va uni to'liq yo'qotish emas, balki ijobiy va foydali yo'nalishga burish mumkinligi ta'kidlanadi.

Ikkinchi yondashuvda agressivlik frustratsiya natijasi, ya'ni unga javob reaksiyasi sifatida izohlanadi va bu yo'nalishda N. Miller hamda D. Dollard qarashlari muhim o'rin tutadi.

Uchinchi yondashuv A. Bandura tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy o'rganish nazariyasiga asoslanib, agressivlik inson xulq-atvorining asta-sekin shakllanadigan namunasi ekanligini asoslaydi va bunda oiladagi tarbiya hamda ota-onalarning xulq-atvori muhim rol o'ynashi ko'rsatib o'tiladi.

To'rtinchi yondashuv kognitiv modellar doirasida L. Berkovits tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, unda agressiv xulq-atvorni idrok etish va uni tuzatish mumkinligi ta'kidlanadi.

Beshinchi yondashuv esa agressivlikni qo'zg'alishni ko'chirish reaksiyasi sifatida talqin etadi va bu yo'nalishda D. Zilmann hamda boshqa tadqiqotchilar agressivlik ayrim holatlarda impulsiv tarzda namoyon bo'lishi mumkinligini, biroq umuman olganda uni boshqarish va tuzatish imkoniyati mavjudligini e'tirof etadilar.

Tadqiqotchilar fikricha, 6–7 yoshli bolalarda namoyon bo'ladigan agressiv xulq-atvor ko'pincha sotsiopatogenez jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, bu jarayon tizimsiz, maqsadga yo'naltirilmagan va tashkillashtirilmagan tashqi ta'sirlar orqali yuzaga keladi hamda shakllanayotgan bola shaxsiga salbiy ta'sir ko'rsatib, uning normal rivojlanish jarayonini murakkablashtirishi mumkin. A.R. Luriya esa agressivlikning paydo bo'lishini belgilovchi omillarni psixobiologik, psixologik-pedagogik va ijtimoiy-psixologik guruhlariga ajratadi hamda ushbu omillarning bola shaxsiga ta'sir etish xususiyatlarini bilish korreksion-tarbiyaviy ishlarni to'g'ri rejalashtirish va profilaktik chora-tadbirlarni samarali tashkil etish uchun muhim ekanligini ta'kidlaydi.

Shu munosabat bilan, bolalarning deviant va g'ayriijtimoiy xulq-atvorining oldini olish amaliyotida ularning agressivligi tabiatini o'rganish hamda uni ijobiy yo'naltirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda agressivlik va agressiv xulq-atvorni belgilovchi omillar orasida shaxsning individual xususiyatlari, oilada va maktabgacha ta'lim muassasasida tarbiya jarayonidagi ayrim kamchiliklar, tengdoshlari va ijtimoiy muhitning ta'siri, shuningdek, shaxsning qadriyatlar tizimi va o'zini o'zi boshqarish xususiyatlari muhim o'rin tutadi.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda agressivlik ko'pincha yoshga xos rivojlanish bosqichlaridagi qiyinchiliklarning tabiiy ifodasi, norozilikni bildirish shakli yoki emotsional muvozanatning vaqtinchalik buzilishi sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, agressiv xulq-atvor shakllari ko'proq ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'lgan guruhlardagi bolalarda uchraydi, masalan, murakkab hayotiy sharoitlarda yashayotgan oilalar farzandlarida. Shu bois, bunday holatlarni erta aniqlash va ularni ijobiy rivojlanish yo'nalishiga burish maktabgacha ta'lim tizimi oldidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda agressiv xulq-atvor muammosini o'rganishda nazariy tahlil, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan samarali foydalanildi. Xorijiy hamda mahalliy psixolog olimlarning ilmiy ishlari tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning yondashuvlari qiyosiy asosda baholandi. Shuningdek, agressiya va agressivlik tushunchalarining mazmuni tizimli yondashuv asosida talqin etilib, olingan natijalar asosida ilmiy asoslangan xulosalar chiqarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida xorijiy psixologlarning agressiya va agressivlikka doir nazariyalari qiyosiy tahlil qilindi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, agressiv xulq-atvorning shakllanishi yagona omil bilan emas, balki biologik, psixologik va ijtimoiy determinantlarning o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Xususan, instinktiv yondashuv agressivlikni inson tabiatiga xos hodisa sifatida izohlasa, frustratsiya nazariyasi uni turli to'siqlar va qoniqmaslik holatlarining oqibati sifatida talqin qiladi. Ijtimoiy o'rganish nazariyasida esa agressiv xulq-atvorning kuzatish va taqlid orqali shakllanishi ta'kidlanadi. Kognitiv yondashuvlar agressivlikni boshqarish va uni tuzatish imkoniyatlari mavjudligini ilmiy asoslaydi.

Olingan natijalar maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiv xulq-atvorning ko'proq tarbiya muhiti, oila ichidagi munosabatlar va ijtimoiy tajriba bilan bog'liqligini ko'rsatdi. Shuningdek, salbiy xulq-atvor namunalari tez-tez uchrashi bolalarda agressiv reaksiyalarning mustahkamlanishiga olib kelishi aniqlandi. Shu bilan birga, ijobiy muloqot, empatiya va tizimli pedagogik qo'llab-quvvatlash agressivlik darajasini pasaytirishda muhim omil ekani belgilandi. Bu holat agressiv xulq-atvorni erta bosqichda aniqlash hamda profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, agressivlik xulq-atvor uslubi sifatida bola uchun ma'lum darajada jozibador bo'lishi mumkin. Agar bola to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita tajovuzning samarali va muvaffaqiyatli namoyon bo'lish misollarini kuzatsa, u bunday xulq-atvor uslubini qabul qilishga moyillik bildiradi. Biroq, umuman olganda, agressivlik shaxs xulq-atvorining asosiy namunalaridan biri sifatida shakllantirilmasligi lozim, chunki u shaxsning ijtimoiy moslashuvi va psixologik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Psixologik-pedagogik adabiyotlarda bolalar agressivligi muammosi keng yoritilgan bo'lib, u hujumkor yoki himoya xarakteriga ega bo'lishi mumkinligi qayd etiladi. Katta maktabgacha yosh davrida agressiv xulq-atvor shakl va turlari jihatidan turlicha namoyon bo'lishi mumkin, biroq har qanday holatda ham u bolaning shaxsiy rivojlanishi, psixik holati va emotsional barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud.

Shu munosabat bilan, maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning agressiv xulq-atvorining oldini olishga qaratilgan psixologik profilaktika dasturlarini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Tarbiyachilar va ota-onalar uchun maxsus treninglar tashkil etilib, ularda ijobiy muloqot, empatiya hamda nizolarni tinch va konstruktiv yo'l bilan hal etish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Shuningdek, bolalarning emotsional holatini muntazam monitoring qilish va individual yondashuvni kuchaytirish ularning sog'lom psixologik rivojlanishini ta'minlashda muhim omil sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология : учебник. – СПб. : Питер, 2018. – 320 с.
2. Диль-Илларионова Т. В., Чикова И. В. Психологические особенности детской агрессивности и варианты её социализации // Азимут научных исследований: педагогика и психология. – 2016.
3. Дмитриев А. В. Конфликтология. – М. : Гардарика, 2014. – 318 с.
4. Книга практического психолога : в 2-х частях / А. Н. Беседин, И. И. Липатов, А. В. Тимченко, В. Б. Шапарь. – Харьков : Фортуна-пресс, 2019. – 327 с.
5. Коломинский Я. Л. Психология детского коллектива: система личных взаимоотношений. – Минск : Народная асвета, 2016. – 239 с.
6. Лурия А. Р. Лекции по общей психологии : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлениям и специальностям психологии. – СПб. : Питер, 2020. – 62 с.
7. Люблинская А. А. Детская психология. – М. : Просвещение, 2019. – 415 с.
8. Прикладная конфликтология : хрестоматия / под ред. Сельченко К. В. – М. : АСТ, 2019. – 624 с.
9. ScienceDaily. Aggression in childhood: Rooted in genetics, influenced by the environment [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.sciencedaily.com/releases/2017/12/171220091657.htm> (дата обращения: 27.04.2021).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.